

જીવનમાં પણ કેવી કેવી ક્ષણ આવે છે
કેવા-કેવા 'અથવા', 'કિંતુ', 'પણ' આવે છે!

ચહેરા પર ને આંખોમાં ફાગણ આવે છે
યાદ એની જ્યાં ઝૂકેલી પાંપણ આવે છે

મોટામોટા માણસ જ્યારે કામ ન આવે,
કામ મને ત્યાં માણસ સાધારણ આવે છે

જીવન લાગે જ્યારે જ્યારે લીલું-લીલું,
ત્યારે ત્યારે ક્યાંક કશેથી રણ આવે છે

આંખોને લાગે છે ત્યારે વિજજત જેવું,
જ્યારે જ્યારે યાદ મને બચપણ આવે છે

ખૂબ કઠિન છે ત્યાંથી આગળ પગલાં ભરવા,
જ્યારે રસ્તામાં એનું આંગણ આવે છે

કોઈ અચાનક આવી એનું નામ લે ત્યારે,
ડાબા ખૂણે કેમ મને ભારણ આવે છે?

તારણ કાઢ્યું પીડાઓનું જ્યારે જ્યારે,
કારણ થઈને કોઈ અંગત જણ આવે છે

ભૂલ કરી મેં 'ભૂલ છે એની' એવું બોલી-બોલીને
 એથી કડવા ઘૂંટ ગળું છું કાયમ ઘોળી-ઘોળીને
 એથી ફેંકી દીધા દોરા-ધાગા તોડી-તોડીને
 થાક્યો છું હું જ્યાં ત્યાં જઈને શ્રીફળ ફોડી-ફોડીને
 સમજણઆવી મારામાં તો ધ્યાન એ વાતે રાખું છું
 જ્યારે બોલું જે પણ બોલું,બોલું તોલી-તોલીને
 'તારાથી જે થાય કરી લે ડરવાનો હું સહેજ નથી'
 કહી દીધું મેં પીડાઓને છાતી ઠોકી-ઠોકીને
 હાથ બધે જોડી-જોડીને કશું હાથમાં આવ્યું નહિ
 એથી મારા કામ કરું છું કાયમ દોડી-દોડીને

મૂકીને ડાળ રેઢી, પંખી ઉડી ગયું છે
 ખુશીઓ બધી જ વેડી, પંખી ઉડી ગયું છે
 મૂકી ભરેલી થેલી, પંખી ઉડી ગયું છે
 કારણ છે કોઈ ગેબી, પંખી ઉડી ગયું છે
 ટૂંકો પ્રવાસ ખેડી, પંખી ઉડી ગયું છે
 સૂની બની છે કેડી, પંખી ઉડી ગયું છે
 મૂકી મકાન, મેડી, પંખી ઉડી ગયું છે
 જીવંતતાને તેડી, પંખી ઉડી ગયું છે
 દુનિયાને સાવ ઠેકી, પંખી ઉડી ગયું છે
 તોડી તમામ બેડી, પંખી ઉડી ગયું છે
 સ્મરણો બધા સમેટી, પંખી ઉડી ગયું છે
 મૃત્યુંને આજ ભેટી, પંખી ઉડી ગયું છે
 છોડીને લેતી-દેતી, પંખી ઉડી ગયું છે
 કોરી કરીને સેંથી, પંખી ઉડી ગયું છે
 નોખો જ દાવ ખેલી, પંખી ઉડી ગયું છે
 સુની કરીને ડેલી, પંખી ઉડી ગયું છે
 આંખોમાં લાવી હેલી, પંખી ઉડી ગયું છે
 સ્પર્શો બધાજ તેડી, પંખી ઉડી ગયું છે

(એક મિત્રના આકસ્મિક મૃત્યુ સમયે લખાયેલી ગઝલ-૧)

(મુક્ત કાફિયા)

થોડુંક કરગરીને, પંખી ઉડી ગયું છે
 ભીંતર ઘણું ભરીને, પંખી ઉડી ગયું છે
 કેવો જુલમ કરીને, પંખી ઉડી ગયું છે
 નામ એનું કોતરીને, પંખી ઉડી ગયું છે
 પીંછાઓ ખેરવીને, પંખી ઉડી ગયું છે
 પીડાઓ પાથરીને, પંખી ઉડી ગયું છે
 સપનું હતું કે દરિયો આખો તરી જવાશે
 ખાબોચિયું તરીને, પંખી ઉડી ગયું છે
 કેવું હશે અગોચર કારણ ઉડી જવાનું
 કે સાવ થરથરીને, પંખી ઉડી ગયું છે

(એક મિત્રના આકસ્મિક મૃત્યુ સમયે લખાયેલી ગઝલ-૨)

(ચુસ્ત કાફિયા)

ભલેને જીવન સાવ કાઠું તેં દીધું,
 છું આભારી કે જીવવાનું તેં દીધું
 હજારોની સંખ્યામાં દીધી પીડાઓ,
 ઉપરથી હૃદય સાવ પોચું તેં દીધું
 નથી પહોંચવાનું કશે તે છતા પાણ-
 મરણ લગ સતત દોડવાનું તેં દીધું
 હતો રસ્તો કાઠો અને રાત કાળી,
 અને તેજ આંખોમાં ઝાંખું તેં દીધું
 જરા હું હસ્યો ને મળી શાતા ત્યા તો-
 ગજા બહારનું દર્દ પાછું તેં દીધું
 મને ભીડ વચ્ચે લાગે અટૂલું,
 મને દર્દ કેવું અનોખું તેં દીધું

આપણામાં હોય છે પણ ક્યાં કદી દેખાય છે,
જો કમી હો પારકામાં તો બધી દેખાય છે
તું ભલેને આંખ સામે બે ઘડી દેખાય છે,
ચીજ કોઈ એ પછી તો ક્યાં બીજી દેખાય છે
જ્યારે જ્યારે જિંદગીમાં આફતો આવી પડે,
આંખ સામે એ વખત બસ માવડી દેખાય છે
લક્ષ્ય એવા માણસો ચૂકે નહિ ક્યારેય પણ,
પાર્થ માફક ફક્ત જેને આંખડી દેખાય છે
પાંપણો ભીંજાય ને દશ્યો જૂના ઉમટી પડે,
છોડી દીધેલી ગલી જ્યારે ફરી દેખાય છે

ન્યાયાધીશ ઈશ્વર બેઠો છે, સૌને સૌનો હક આપે છે,
 શરીર નબળું આપે તો, નક્કી કાઠું મસ્તક આપે છે
 જ્યારે પણ મુશ્કેલી આવી દરવાજે દસ્તક આપે છે,
 ત્યારે ત્યારે એ જ મને ઉત્તમ બનવાની તક આપે છે
 અંધારું અંધારું લાગે, કેડી પણ પથરાળી લાગે,
 શ્રદ્ધા રાખી ચાલો તો રસ્તે ઈશ્વર ચક્રમક આપે છે
 સ્વભાવ મારો મેં વર્ષોથી રાખ્યો છે ખુદારીવાળો,
 જિંદગી મારી મરવાના બહાના નહિતર ઘાતક આપે છે
 ઘેરી લે છે જ્યારે જ્યારે દુઃખનાં વાદળ ત્યારે ત્યારે,
 કોઈ મજાનું જીવવાનું બહાનું ઈશ્વર હસ્તક આપે છે

પવન હોય ધીમો ને સંધ્યાના રંગો,
તમારી હો યાદો ને દરિયા કિનારો,
પછી જે વીતે છે અમારા હૃદય પર,
ભીતરની મથામણ તમે ખુદ વિચારો

છેકાંટાળી કેડી ને રસ્તો વિકટ છે,
પિછાણે નહી જે સમય આવનારો,
જે ખુદને ન ઢાળે સમયના તકાજે,
સમય એને ઢાળી બનાવે બિચારો

જે પીંછામાં ચીતરે છે રંગોની મહેફિલ,
કબૂતરમાં જેને સફેદી ભરી છે,
કલા બેનમૂન એની કેવી છે ન્યારી!
હશે કોઈ એના સમોકો ચિતારો?

મળ્યા હાથ પગ ને મળ્યા શ્વાસ સરખા,
ને ધરતી મળી છે બધા ને જ સરખી,
છતાં પણ ઘણા છે જે શોધે સહારો,
ઘણા જિંદગીભર બને છે સહારો

તું વિસ્તાર જોઈ ને અંજાઈ ના જા,
તું સમજી વિચારી કદર કર બધાની,
નદી ને સરોવરના પાણી છે મીઠાંભલે
દરિયો મોટો છતાં સાવ ખારો

ઈશ્વરની ચાહત છે રાજા
એથી માથે છત છે રાજા
કામણમાં જે રત છે રાજા
એવા પર લાનત છે રાજા
વર્ષો જૂનો ખત છે રાજા
અક્ષર પણ અંગત છે રાજા
નોખા નોખા મત છે રાજા
એની તો રંગત છે રાજા
ગમતાંની સંગત છે રાજા
એ જ ખરી જન્નત છે રાજા
ક્ષતવિક્ષત છે સુખ દુનિયામાં,
પીડાઓ અક્ષત છે રાજા
તારો વરતારો ચારેકોર
આ તે કેવી લત છે રાજા

ઘણું ખોઈ બેઠા બધું રાખવામાં,
 ન સમજ્યા કદી પણ, કશું આપવામાં
 બીજાનાં જીવનની કમી શોધવામાં,
 તે ખોયું છે જીવન વિવેચક થવામાં
 હતું ધ્યાન મારું તને તાકવામાં,
 હું પાછો પડ્યો એથી આગળ જવામાં
 હતું જીવ જેવું કશું ઝાડવામાં,
 મળ્યાં છે સગડ એના વહેતી હવામાં
 એ લંબાવી ને હાથ ઊભા'તા સામે,
 હું કાચો પડ્યો રસ્તો ઓળંગવામાં
 હું થાકીને અંતે ગયો વૈદ્ય પાસે,
 લખ્યું નામ એણેય તારું દવામાં

વચન આપ્યા હતા એ રદ, વધારે કઈ નથી કહેવું,
 મેં તારું માપી લીધું કદ, વધારે કઈ નથી કહેવું
 રમત મૂકીને આગળ વધ, હવે હું થઈ ગયો સાવધ,
 મેં મારી બાંધી લીધી હદ, વધારે કઈ નથી કહેવું
 ફક્ત લઈ કામ બેઠો છું હું તમને યાદ કરવાનું,
 હવે સહેજે નથી ફુરસદ, વધારે કઈ નથી કહેવું
 જમાનાએ નવાજ્યો છે કહી મજનું અને પાગલ,
 હું પામ્યો કેવા કેવા પદ, વધારે કઈ નથી કહેવું
 જીવનનાં જે તબક્કામાં તમે છોડી ગયા'તા ત્યાં-
 હજી ઊભો છું થઈ અંગદ, વધારે કઈ નથી કહેવું
 અજાણ્યું કોક પૂછીને ગયું હાલત વિશે મારી,
 અને હું થઈ ગયો ગદગદ, વધારે કઈ નથી કહેવું

ખોટી ખોટી ઈચ્છા ના કર, પાછળ એની ફર ફર ના કર;
 હોય અગર ભીતર દાટેલી, ઉખેડીને સધ્ધર નાકર
 સૌને શ્રદ્ધા મૂર્તિમાં છે તો પૂજાવા દે મૂર્તિને;
 તું ઢંઢેરો પીટી નાહક શ્રદ્ધામાંથી પથ્થર ના કર
 ડાળ ઉપર તું રહેવા દે ને ત્યાં જ જગા છે સાચી એની;
 તોડી, કચડી, નીચોવીને ફૂલોમાંથી અત્તર ના કર
 ખાલી હાથે આવ્યા છે ને ખાલી હાથે ચાલી જાશું
 તારી કોઠી, તારા ગજવા ખોટી રીતે ભર-ભર ના કર
 જીવન કાયમ મોજ મજાથી જીવે છે તો જીવવા દેજે;
 'મોત' વિષયને વચ્ચે લાવી શ્વાસ બધાના અધ્ધર ના કર
 ભેગા થઈને ઘોડાને પણ ખચ્ચર માની લે છે લોકો;
 મૂર્ખ બનીને સૌની વચ્ચે તું ઘોડાનું ખચ્ચર ના કર
 ફૂલ મળ્યા જે કોઈના હાથે તારી માટે છે એ ભઈલા;
 જ્યાં ત્યાં સૌની સામે એને નાહકના તું ધર-ધર ના કર
 ઘેટાં પાછળ ઘેટું ચાલે એ ન્યાયે ચાલે છે દુનિયા;
 તર્ક બધા તારા સાચા, એ સાબિત કરવા મર-મર ના કર

ઘર, ગલી ને ચોક, ગોદર, ગામની ચિંતા કરી
જિંદગીભર કેટલા આયામની ચિંતા કરી!

જેમણે ના જિંદગીભર કામની ચિંતા કરી
એમણે કાયમ પછી પરિણામની ચિંતા કરી

ભૂખ, શિક્ષણ ને ગરીબી બાજુ પર મૂકી અને-
આપણે અલ્લાહ, ઈશુ ને રામની ચિંતા કરી

એટલે તો એ બધાનું નામ ઊંચું થઈ ગયું,
જેમણે ના કોઈ દિવસ નામની ચિંતા કરી

એમની આંખો હતી કાયમ અમારી યાદમાં
એટલે તો ક્યાં અમે પણ જામની ચિંતા કરી

એમણે ચિંતા કરી બસ શસ્ત્ર ને તાકાતની,
ને અમે તો ફક્ત ખાલી હામની ચિંતા કરી

એ બધા આગળ જવામાં એટલે પાછા પડ્યાં
જેમણે કેવળ બધે આરામની ચિંતા કરી

ઓગાળી નાંખે પળમાં, એવું ઘણું બધું છે
આંખે ટપકતાં જળમાં, એવું ઘણું બધું છે
દેખાય છે ને સુંદર, ભમરાને કેદ કરશે,
નાના મૃદુ કમળમાં, એવું ઘણું બધું છે
ખેંચી જશે બીજું પણ, પાણીની સાથે-સાથે
નાનકડા એક વમળમાં, એવું ઘણું બધું છે
સુખ-શાંતિ સાથે-સાથે ખુશીઓ પ્રદાન કરશે
સાચા મળેલ ફળમાં, એવું ઘણું બધું છે
પથ્થરને તોડી ફોડી રસ્તો બનાવી નાંખે
સાતત્ય, ખંત, બળમાં, એવું ઘણું બધું છે

જેવો છે તારો ખ્યાલ અગન ટોચ બાબતે,
એવો છે મારો ખ્યાલ પ્રતિશોધ બાબતે
ફરિયાદ ના તું કર બધે અવરોધ બાબતે,
શરૂઆત ત્યાંથી કર તું નવી શોધ બાબતે
એથીવધુ જગતમાં સલામત જગા નથી,
એથી વધુ શું કહું હું માની ગોદ બાબતે
તારી કબર તું ખુદ હવે ખોદી રહ્યો છે દોસ્ત,
બસ એટલું કહીશ હું ખણખોદ બાબતે
તારો જ છે છતાંય તને બાળશે જરૂર,
બીજું તો શું કહું તને હું કોધ બાબતે

દુબાડવાના, બચાવવાના, સુધારવાના, બગાડવાના,
 જગતની પાસે ઘણા છે રસ્તા સતાવવાના, મનાવવાના
 હશે જે સાચું ને સત્ત્વ જેમાં સમયની સાથે ટકી જવાનું
 હશે જે ખોટા ડૂબી જવાના, હશે જે સાચા તરી જવાના
 ઘણા અહીં તો છે હાથી જેવા, સમજવા જેને ઘણા અકળ છે,
 અલગ અલગ દાંત લઈ ફરે છે, બતાવવાના ને ચાવવાના
 ઘણી જ ગૂઢ ને રહસ્યમય છે, સમજવી જેને ઘણી કઠિન છે
 છે જિંદગીનાં હજાર પાસા બતાવવાના, બનાવવાના
 જરૂર હો ત્યારે જુએ ન સામું, મદદ ના નામે કર્યું હો મીંડું,
 સફળતા મળતાં પ્રથમ એ લોકો બધાની સામે જતાવવાના

આવી ને અટકી ગયું વિજ્ઞાન એવાં તર્ક પર
ના ભરોસો રાખવો જુના બધા સંદર્ભ પર
જે ભરોસો રાખીને બેઠાં હતા સંપર્ક પર
એ બધા લોકો હજી બેસી રહ્યાં છે ફર્શ પર
દુઃખ સતત વધતાં રહ્યાં મારા જીવનમાં એ રીતે,
વર્ગ મૂકી જાય જાણે કોઈ આવી વર્ગ પર
આ જગતમાં માનવીથી ઝેરી પ્રાણી છે જ ક્યાં?
આળ લાગે છે મને તો ખોટે ખોટું સર્પ પર
સાંભળ્યું છે ક્યાંક મેં ‘ત્યાં પૃથ્વી જેવું કંઈ નથી’
ત્યારથી લલચાઈ ગ્યો છે જીવ મારો નર્ક પર